

EUROOPA KESKPANK
PANGANDUSJÄRELEVALVE

Ühtse järelevalvemehhanismi temaatiline analüüs IFRS 9 rakendamise kohta

Hinnang krediidiasutuste
valmisolekule
finantsaruandlusstandardi IFRS 9
rakendamiseks

BANKENTOEZICHT

November 2017

BANKTILLSYN BANKU UZRAUDZĪBA

BANKŲ PRIEŽIŪRA NADZÓR BANKOWY

VIGILANZA BANCARIA

BANKFELÜGYELET

BANKING SUPERVISION

SUPERVISION BANCAIRE BANČNI NADZOR

MAOIRSEACHT AR BHAINCÉIREACHT NADZOR BANAKA

BANKING SUPERVISION

PANGANDUSJÄRELEVALVE

SUPERVISÃO BANCÁRIA

BANKOVNI DOHLED

BANKENAUF SICHT

БАНКОВ НАДЗОР BANKTILLSYN

ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ PANKKIVALVONTA

SUPRAVEGHERE BANCARĂ BANKOVÝ DOHLAD

SUPERVIŽJONI BANKARJA

SUPERVISIÓN BANCARIA

BANKING SUPERVISION

SUPERVISÃO BANCÁRIA

BANKENAUF SICHT

Sisukord

Kokkuvõte	2
1 IFRS 9 rakendamist käsitleva temaatilise analüüsi üldised tulemused	5
1.1 IFRS 9 rakendamist käsitleva temaatilise analüüsi kvantitatiivsed tulemused	5
1.2 IFRS 9 rakendamist käsitleva temaatilise analüüsi kvalitatiivsed tulemused	7
Lühendid	13

Kokkuvõte

Üks finantskriisist saadud oluline õppetund on, et pankade raamatupidamisstandardites kasutatava tekkinud kahju mudeli alusel moodustatud eraldised osutusid sageli liiga vähesteks ja liiga hilisteks. Sellest ajendatuna soovitasid G20 juhid, et raamatupidamisstandardeid kehtestavad asutused kaaluksid eraldiste moodustamise standardite muutmist ning kasutaksid krediidikahju hindamisel ka tulevikku vaatavat teavet. Sel eesmärgil töötati välja finantsinstrumentide uus raamatupidamisstandard (IFRS 9), et tagada eraldiste adekvaatsem ja õigeaegsem kajastamine. IFRS 9 kehtestab muu hulgas uued liigitamis- ja mõõtmisnõuded, mille kohaselt finantsvarad liigitatakse selle ärimudeli alusel, mille raames neid hoitakse, ja varade lepingupõhiste rahavoogudega seotud tunnuste alusel.

Standard jõustub 1. jaanuaril 2018 ja vahetab välja praeguse raamatupidamisstandardi IAS 39. Arvestades uue standardi keerukust ja raskusi, millega krediidasutused selle rakendamisel eeldatavasti kokku puutuvad, otsustati ühtse järelevalvemehhanismi raames ning selle 2016. ja 2017. aasta järelevalveprioriteetide osana viia nii olulistes kui ka vähem olulistes krediidasutustes läbi IFRS 9 rakendamist käsitlev temaatiline analüüs. Oluliste krediidasutuste analüüs hõlmab kõiki olulisi krediidasutusi, kes esitavad aruandeid kooskõlas IFRSiga¹, ja selle viisid läbi ühised järelevalverühmad. Analüüs tugineb krediidasutuste poolt 2017. aasta esimeses kvartalis avaldatud andmetele ja see hõlmas asjakohaste dokumentide läbitöötamist, pankade juhtkondade küsitlemist ning järelevalvealast dialoogi tulemuste teatavaks tegemiseks ja arutamiseks. Hindamisel toetuti peamiselt rahvusvahelisel tasandil parimateks peetavatele tavadele, mis on sätestatud Baseli pangajärelevalve komitee ja Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) suunistes. Vähem oluliste krediidasutuste temaatiline analüüs põhines krediidasutuste valimil ja see viidi läbi tihedas koostöös riiklike pädevate asutustega. Analüüs lähtub EBA vormidel põhinevast enesehindamisküsitlusest, milles võetakse arvesse proportsionaalsuse põhimõtet ja vähem oluliste krediidasutuste eripärasid. Oluliste ja vähem oluliste krediidasutuste temaatilise analüüsi põhieesmärgid on hinnata krediidasutuste valmisolekut IFRS 9 kasutuselevõtuks ja selle võimalikku mõju eraldiste moodustamisele ning edendada uue standardi järjepidevat kohaldamist.

Käesolevas aruandes on esitatud IFRS 9 rakendamist käsitleva temaatilise analüüsi esmased kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed tulemused oluliste ja vähem oluliste krediidasutuste kohta.

Standardi rakendamise kaugemasse etappi jõudnud (ja seega kõige usaldusväärsemate andmetega) oluliste krediidasutuste esitatud teabe alusel on rakendamise lõplik keskmine negatiivne mõju regulatiivsele esimese taseme põhiomavahendite (CET1) suhtarvule hinnanguliselt 40 baaspunkti. Ettevalmistuste

¹ Mõningate eranditega, millest on täpsemalt juttu analüüsi ulatust käsitlevas lõigus allpool.

kaugemasse etappi jõudnud vähem oluliste krediidasutuste esitatud andmetest selgub, et uue standardi lõplik keskmine negatiivne mõju regulatiivsele CET1 suhtarvule on hinnanguliselt 59 baaspunkti. Sellest tulemusest võib järeldada, et IFRS 9 regulatiivne mõju standardmeetodit kohaldavatele krediidasutustele on tõenäoliselt suurem kui sisereitingute meetodit kohaldavatele krediidasutustele.²

Kvantitatiivse mõju kõrval on aruandes esitatud oluliste ja vähem oluliste krediidasutuste temaatilise analüüsi peamiste kvalitatiivsete tulemuste kokkuvõte, milles käsitletakse mitut IFRS 9 rakendamisprotsessi seisukohast äärmiselt oluliseks osutunud valdkonda. Kokkuvõttes võib järeldada, et mõnes krediidasutuses on veel arenguruumi, kui soovitakse tagada IFRS 9 kvaliteetne rakendamine. Järelevalveasutuste üldine tähelepanek on, et väiksemate oluliste krediidasutustega võrreldes on suurimad olulised krediidasutused oma ettevalmistustes kaugemale jõudnud. Kõige enam raskusi valmistavaks aspektiks peetakse väärtuse languse mõõtmist, mis eeldab märkimisväärseid muudatusi krediidasutuste sisemistes protsessides ja süsteemides. Samas tekitab krediidasutustele probleeme ka finantsinstrumentide liigitamine ja mõõtmine. Oluliste ja vähem oluliste krediidasutuste temaatilisest analüüsist on selgunud, et valdav osa krediidasutusi teeb IFRS 9 rakendamise nimel tõsisid tööd. Paljud neist on juba lõpetanud finantsinstrumentide kaardistamise nende liigitamise ja mõõtmise eesmärgil ning lähtuvad eeldataval krediidikahjul põhineva väärtuse languse uue raamistiku rakendamisel olemasolevatest sisemudelitest. Vaatamata jõupingutustele peavad paljud krediidasutused veel tõhustama eeldatava krediidikahju mudelite juhtimist ja parandama arvestuspõhimõtteid, mis on sageli liiga ebamääraseks. Näiteks on vaja täiustada testi, mis käsitleb ainult põhiosa ja intressi makseid (SPPI), ning raamatupidamisarvestuses kasutatava makseviivituse määratlust. Samuti on endiselt vaja veelgi tõhustada krediidiriski olulise suurenemise hindamist, tulevikku vaatava teabe kasutamist eeldatava krediidikahju mõõtmisel ning valideerimist ja järeltestimist. Paljudel juhtudel on veel võimalusi raamatupidamisalaste ja regulatiivsete määratluste ühtlustamiseks. Peale selle on krediidasutustel veel pooleli eeldatavat krediidikahju käsitlevate EBA suuniste ülevõtmine oma põhimõtetele ja menetlustesse.

Kõnealune järelevalvealane analüüs hõlmab 106³ olulist krediidasutust, kes koostavad finantsaruandeid kooskõlas IFRSiga kõrgeimal konsolideerimistasandil ja

² Krediidasutuste esitatud kvantitatiivse teabe põhjal võib eeldada, et vähem oluliste krediidasutuste puhul on keskmine mõju CET1 suhtarvule suurem. Seda võib selgitada asjaolu, et vähem olulised krediidasutused kohaldavad krediidiriskiga seotud usaldatavusnõuete täitmisel peamiselt standardmeetodit. Väga lihtsustatud näitena võib tuua kaks krediidasutust, kelle nõuded on sama riskitasemega. Sellisel juhul avaldaks raamatupidamislike eraldiste samaväärne tõus suuremat mõju CET1 suhtarvule nende portfelli puhul, mille suhtes kohaldatakse standardmeetodit võrreldes portfelliga, mille suhtes kohaldatakse sisereitingute meetodit. Selle põhjuseks on raamatupidamislike eraldiste usaldatavusnõuetekohane käsitlus (eeldades, et sisereitingute meetodit kohaldaval krediidasutusel esineb puudujääk ja see on juba CET1 suhtarvust maha arvatud). IAS 39-s sätestatud raamatupidamislike eraldiste ja sisereitingute meetodi alusel hinnatavate portfelli puhul arvatava usaldatavusnõuetekohase eeldatava kahju vaheline erinevus – puudujääk – korvab (täielikult või osaliselt) raamatupidamislike eraldiste suurenemise mõju CET1 suhtarvule IFRS 9 esmasel rakendamisel (erinevalt portfelli, mille puhul kohaldatakse standardmeetodit).

³ IFRS 9 rakendamist käsitlev temaatiline analüüs viiakse läbi kõrgeimal konsolideerimistasandil. Mõned olulised krediidasutused on kõnealusest analüüsist välja jäetud, sest: i) nad kohaldavad IFRSi asemel siseriiklikku üldtunnustatud arvestustava; ii) nad on oluliste krediidasutuste tütarettevõttjad või filiaalid; iii) nende suhtes kohaldata üksikerandit tingituna neile eriomastest teguritest (nt ühinemine).

kuuluvad EKP otsese järelevalve alla. Analüüsi tõhustamiseks koostasid EKP pangandusjärelevalve ja riiklikud pädevad asutused suunised, mis sisaldavad järelevalveootusi ja kriteeriume, mille alusel anda olulistele krediidasutustele hindamisel punkte. Suuniste eesmärk on tagada järjepidevus krediidasutuste IFRS 9 rakendamise valmiduse hindamisel ja toetada ka IFRS 9 enda rakendamist. Seejärel koostati riiklike pädevate asutuste jaoks lihtsustatud metoodikasuurused vähem oluliste krediidasutuste hindamiseks, milles võeti arvesse nende krediidasutuste eripärasid. Vähem oluliste krediidasutuste temaatiline analüüs viidi läbi 77 krediidasutusest koosnevas valimis EKP pangandusjärelevalve ja riiklike pädevate asutuste tihedas koostöös.

Oluliste krediidasutuste puhul analüüsiti esimeses etapis krediidasutusi, kes olid hindamiseks valmis 2017. aasta esimeses kvartalis. Krediidasutustele, kes ei olnud hindamiseks täielikult valmis, saadeti 2017. aasta esimeses kvartalis hoiatuskiri ja ühised järelevalverühmad viivad nende hindamise läbi 30. novembriks 2017. Krediidasutusi teavitatakse tulemustest ja parandusmeetmetest ning ühised järelevalverühmad tegelevad lahendamist vajavate küsimustega 2018. aasta jooksul. Sellest olenemata on nende krediidasutustega, keda on temaatilise analüüsi käigus (osaliselt või täielikult) hinnatud, peetud ka järelevalvealast dialoogi ja see on üldjoontes kinnitanud kindlakstehtud tulemusi. Kõigis oluliste krediidasutuste temaatilise analüüsi käigus käsitletud valdkondades on aga järelevalveasutused täheldanud, et krediidasutused on pärast üksiktulemuste arutamist teinud mõningasi edusamme. Neid on kõige enam tehtud üksikute krediidasutuste juhtimise valdkonnas, aga ka seoses ärimudeli, SPPI testi ja makseviivituse määratlemisega. Mitu krediidasutust on teada andnud ka edusammudest krediidiriski olulise suurenemise metoodika ja eeldatava krediidikahju mõõtmise vallas. Sellest hoolimata tuleb paljud IFRS 9 rakendamisega seotud probleemid alles lahendada. Järelevalveasutused jälgivad ka edaspidi tähelepanelikult uue standardi rakendamise edenemist krediidasutustes.

1 IFRS 9 rakendamist käsitleva temaatilise analüüsi üldised tulemused

Ootuspäraselt on standardi rakendamine suur väljakutse ja krediidasutused teevad selle nimel märkimisväärseid jõupingutusi, et olla esimeseks rakendamiskuupäevaks vajalikul määral valmis. Teemaatilise analüüsi esmaste tulemuste põhjal on selge, et mõnel krediidasutusel on veel arenguruumi. See ei puuduta üksnes väärtuse languse raamistikku, mis nõuab olulisi muudatusi sisemistes süsteemides ja protsessides, vaid ka finantsinstrumentide liigitamise ja mõõtmisega seotud muid aspekte, mis ei ole paljudes krediidasutustes veel nõutaval miinimumtasemel. Üldiselt peetakse IFRS 9 kõige keerulisemaks osaks uut eeldatava krediidikahju raamistikku, sest see nõuab riskijuhtimise, andmete kättesaadavuse ja eksperdi hinnangute tunduvalt suuremat rolli raamatupidamisarvestuses, mis eeldab tugeva juhtimise ja selgete sisemiste protsesside sisseseadmist.

Kokkuvõttes on järelevalveasutused täheldanud, et valmisoleku aste on hinnatud krediidasutuste seas erinev. Seetõttu said olulised krediidasutused, kelle puhul leiti, et nad on IFRS 9 rakendamisel teistega võrreldes maha jäänud, 2017. aasta esimeses kvartalis järelevalveasutustelt kirja, milles toodi välja peamised rakendamise seisu puudutavad mured konkreetsetes krediidasutustes ja nõuti tegevuskava koostamist. Mitmest sektoris läbi viidud arutelust on selgunud, et see algatus – nagu ka temaatiline analüüs ise – on kaasa aidanud krediidasutuste teadlikkuse kasvule standardi rakendamisega seotud probleemide kohta. Selle tulemusel on paljud neist võtnud parandusmeetmeid ja eraldanud projektile rohkem vahendeid.

1.1 IFRS 9 rakendamist käsitleva temaatilise analüüsi kvantitatiivsed tulemused

Järelevalveasutused on kogunud krediidasutustelt ka teavet selle kohta, milliseks kujuneb nende hinnangul (2017. aasta esimese kvartali andmetele tuginedes) IFRS 9 potentsiaalne kvantitatiivne mõju ja ka vastav mõju regulatiivse kapitali suhtarvudele standardi esmasel rakendamisel. Keskmine hinnanguline kvantitatiivne mõju temaatilisse analüüsi kaasatud järelevalve alla kuuluvatele olulistele krediidasutustele on üldjoontes kooskõlas EBA 13. juulil 2017 avaldatud IFRS 9 teises mõjuhinnangus⁴ käsitletud krediidasutuste valimi tulemustega. Võttes oluliste krediidasutuste valimis arvesse üksnes paremini valmistunud krediidasutusi, on IFRS 9 keskmine lõplik negatiivne mõju CET1 suhtarvule hinnanguliselt 40 baaspunkti⁵. Mõju on väiksem kui keskmine mõju temaatilisse analüüsi kaasatud oluliste krediidasutuste valimile tervikuna.

⁴ Vt [EBA report on results from the second EBA impact assessment of IFRS 9](#).

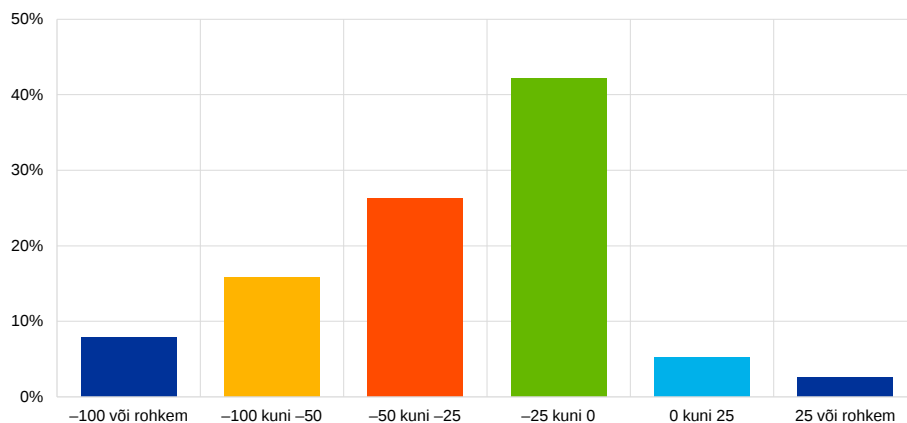
⁵ Keskmine kajastab ainult neid krediidasutusi, kes teatasid negatiivsest mõjust.

Joonis 1

IFRS 9 kvantitatiivne hinnang: mõju oluliste krediidasutuste CET1 suhtarvule⁶

Mõjuvahemikud on esitatud suurema valmisolekuga krediidasutuste kohta

(Baaspunktides. Vertikaalne telg: krediidasutuste osakaal. Horisontaalne telg: mõju CET1 suhtarvule.)

Allikas: andmed tuginevad krediidasutuste esitatud kvantitatiivsetele vormidele.

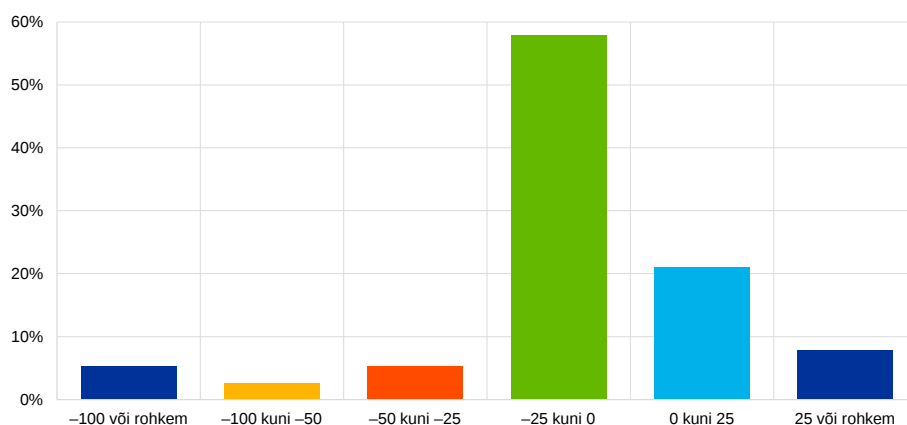
Seoses eelseisva järelevalvealase stressitestiga, mis viiakse läbi 2018. aastal ja milles võetakse esimest korda arvesse IFRS 9, soovitab EKP pangandusjärelevalve krediidasutustel eraldada selle jaoks piisavalt vahendeid, et tagada muu hulgas andmetaotluste tõhus ja täpne töötlemine kooskõlas asjaomase stressitesti metoodikaga.

Joonis 2

IFRS 9 kvantitatiivne hinnang: mõju vähem oluliste krediidasutuste CET1 suhtarvule

Mõjuvahemikud on esitatud suurema valmisolekuga vähem oluliste krediidasutuste kohta

(Baaspunktides. Vertikaalne telg: krediidasutuste osakaal. Horisontaalne telg: mõju CET1 suhtarvule.)

Allikas: andmed tuginevad vähem oluliste krediidasutuste esitatud kvantitatiivsetele vormidele.

⁶ Esitatud vahemikud osutavad IFRS 9 kohaldamise kogumõjule, st eeldatava krediidikahju liigitamisest ja mõõtmisest tulenevale mõjule ning eeldatava krediidikahju kajastamisest tulenevale mõjule. Joonisel esitatud positiivne mõju on seotud eeskätt mõjuga, mis tuleneb finantsinstrumentide liigitamisest ja mõõtmisest kooskõlas IFRS 9 kohaste uute raamatupidamiseeskirjadega.

Kui võtta vähem oluliste krediidasutuste puhul arvesse ainult neid valimisse kuuluvaid krediidasutusi, kes on ettevalmistustega kaugemale jõudnud, on IFRS 9 keskmine lõplik negatiivne mõju CET1 suhtarvule 59 baaspunkti⁷. Nagu oluliste krediidasutuste puhul, on see mõju ka siin väiksem kui keskmine mõju valimile tervikuna, kusjuures suurim mõju on tingitud uutest väärtuse languse nõuetest.

1.2 IFRS 9 rakendamist käsitleva temaatilise analüüsi kvalitatiivsed tulemused

Oluliste krediidasutuste temaatiline analüüs keskendus üheksale valdkonnale, mida järelevalveasutused peavad IFRS 9 nõuetekohase rakendamise seisukohast äärmiselt oluliseks. Käesolevas aruandes on esitatud kokkuvõtte tehtud järeldustest, võttes arvesse iga üksikut eelisvaldkonda ja tõstes esile analüüsi käigus täheldatud parimad tavad. Oluliste krediidasutuste tulemused põhinevad 2017. aasta esimeses kvartalis läbi viidud hindamisel ning need hõlmavad ka kõigi krediidasutustega kuni 2017. aasta juuli keskpaigani peetud järelevalvealase dialoogi tulemusi. Vähem oluliste krediidasutuste tulemused põhinevad 77 krediidasutuse hindamisel.

On oluline märkida, et kõik aruandes nimetatud aspektid võivad olla vahepeal paranenud. Järelevalveasutused jälgivad pidevalt krediidasutuste tegevust standardi rakendamisel ja eriti samme, mis on seotud hindamise käigus tuvastatud konkreetsete probleemide lahendamiseks tehtud soovitusetega.

Enamik tulemustest kehtivad nii oluliste kui ka vähem oluliste krediidasutuste puhul. Kui oluliste ja vähem oluliste krediidasutuste tulemuste vahel täheldati märgatavaid erinevusi, on sellele aruandes sõnaselgelt viidatud.

1.2.1 Juhtimine, protsessid, süsteemid ja avalikustamine

Üldiselt võib öelda, et krediidasutused töötavad aktiivselt, et kohandada oma protsesse vastavalt IFRS 9-le, ja teevad märkimisväärseid investeeringuid oma IT-süsteemide arendamisse. Enamik projektikavasid hinnati laias laastus sobivaks, sest neisse olid kaasatud kõik juhtimistasandid ja kõik asjakohased organisatsiooniüksused (eriti riskijuhtimis-, finants-, äri-, IT- ja auditiüksused). Kui hindamise tulemus ei olnud rahuldav, soovitasid järelevalveasutused krediidasutustel parandada projektijuhtimist, rõhutades juhtorgani kaasamise ja aruandluse otsustavat tähtsust. Muud parandamist vajavad valdkonnad on eeldatava krediidikahju arvestamise meetodikat ja avalikustamispõhimõtteid käsitlevate sisedokumentide kättesaadavus ja kvaliteet. Mõned krediidasutused täiustasid oma avalikustamispõhimõtteid järelevalvealase dialoogi järel.

Lisaks ülalmainitule tuleb sisse seada ranged juhtimis- ja sisekontrolliprotsessid asutuseväliste müüjate hindamiseks. See on veelgi olulisem väiksemate

⁷ Keskmine kajastab ainult neid krediidasutusi, kes teatasid negatiivsest mõjust.

krediidiasutuste puhul, arvestades nende senisest suuremat sõltuvust kolmandate isikute toodetest, nagu mudelid, andmed ja stsenaariumid. Väliselt müüjatelt soetatud tooted peavad olema kohandatud vastavalt krediidiasutuse riskiprofiilile ja krediidiasutus ise peab neid hästi tundma.

1.2.2 Ärimodelite hindamine finantsinstrumentide liigitamise eesmärgil

Valdav osa olulistest krediidiasutustest on ärimodeli hindamiseks välja töötanud esialgsed põhimõtted ja kasutusele võtnud asjakohased menetlused, et hakata finantsinstrumente liigitama uute kriteeriumite alusel. Enamik krediidiasutusi oligi juba viinud olemasolevad finantsinstrumendid/portfellid esialgsesse vastavusse kindlakstehtud ärimudelitega.

Mõnel juhul on aga esialgsed põhimõtted, mis sätestavad finantsinstrumentide ärimodelite raames liigitamise reeglid, küllaltki ebamääraseks, jättes liiga palju tõlgendamisvõimalusi. Ehkki mõned krediidiasutused on need puudused vahepeal juba kõrvaldanud, tuleb enamikul krediidiasutustel selles vallas siiski veel tööd teha. Eelkõige panti mitmel juhul tähele, et ärimodeli hindamise põhimõtete ning krediidiasutuse juhtimise, tasustamiskorra ja riskijuhtimise vahel puudub selge seos. Veel üks valdkond, kus arvestuspõhimõtteid tuleks täpsustada, on finantsinstrumentide ümberliigitamine ärimodelite muutmise tõttu.

Samuti on endiselt vaja selgemaid määratlusi selle kohta, millist finantsinstrumentide müügi taset peetakse harvaks või ebaoluliseks.

1.2.3 Liigitamine ja mõõtmine: ainult põhiosa ja intressi makseid (SPPI) käsitlev test

Enamik olulisi krediidiasutusi on sisse seadnud standardiseeritud protsessid, et testida, kas finantsinstrumendi lepingupõhised rahavood on üksnes põhiosa ja intressi makseid. SPPI test tuleb läbida, et liigitada finantsinstrumendid amortiseeritud soetusmaksumuses või õiglasel väärtuses läbi muu koondkasumi. Need standardiseeritud protsessid koosnevad sageli üksikasjalikest kontrollnimekirjadest ja otsustusskeemidest, mis on välja töötatud asutuse sees või väliskonsultantide poolt.

Nii mõned olulised kui ka vähem olulised krediidiasutused ei ole selgelt määratlenud võrdlustesti, mida on vaja selleks, et hinnata, kas finantsinstrumendid, mille rahalisel elemendil on muudetud ajaväärtus, täidavad SPPI kriteeriumi. Järelevalveasutused jälgivad tähelepanelikult selles valdkonnas tehtavaid edusamme. Üldine eeldus on, et krediidiasutusel peab olema oma süsteemides sisse seadud standardiseeritud protsess kriitiliste SPPI tunnustega finantsinstrumentide hindamiseks ja tuvastamiseks.

1.2.4 Väärtuse langus: makseviivituse IFRS 9 kohane määratlus

Üldjuhul kohaldavad olulised krediidasutused nii sisemises krediidiriskijuhtimises kui ka IFRS 9 kohases arvestuses sama makseviivituse määratlust. Samuti ühtlustavad krediidasutused praegu makseviivituse raamatupidamisalast ja regulatiivset määratlust, ehkki mõnes krediidasutuses on selles vallas vaja veel tööd teha. Sellega seoses soovivad järelevalveasutused kasutada sisemises riskijuhtimises ja avalikus finantsaruandluses EBA viivisnõude määratlust⁸. Üks valdkond, kus krediidasutustel on veel arenguruumi, on seotud makseviivituse kindlakstegemiseks kasutatavate ühtsete olulisuse piirmäärade kehtestamisega, kuigi üldiselt on krediidasutused võtnud endale kohustuse ühtlustada need piirmääradega, mida hakatakse kohaldama regulatiivsetel eesmärkidel⁹. Samuti peavad krediidasutused täpsustama nõuete 3. etapi liigitusest (st krediidi tõttu langenud väärtusega nõuded) väljakandmise tingimused, kaasa arvatud välja töötama paranemisperioodide võimaliku määratluse kooskõlas asjaomaste ELi usaldatavusnõuetega¹⁰.

1.2.5 Väärtuse langus: krediidiriski olulise suurenemise hindamine

Igal aruandekuupäeval peavad krediidasutused hindama, kas alates finantsinstrumendi esmasest kajastamisest on krediidirisk oluliselt suurenenud. Seda on vaja teha selleks, et määrata kindlaks, kas eeldatavat krediidikahju mõõdetakse kehtivusajal eeldatava krediidikahjuna, st kas need nõuded tuleb üle kanda väärtuse languse 1. etapist 2. etappi. Krediidiriski olulise suurenemise hindamine peab põhinema nii kvantitatiivsetel kui ka kvalitatiivsetel näitajatel.

Enamik olulisi ja vähem olulisi krediidasutusi lähtub hindamisel peamiselt kvantitatiivsetest näitajatest. Krediidiriski olulise suurenemise peamine tunnus on makseviivituse tõenäosuse suhteline muutus (koos makseviivituse tõenäosuse absoluutse muutusega). Järelevalveootuse kohaselt peavad krediidasutused kasutama varunäitajatena nõuete jälgimisnimekirja lisamist, makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmete võtmist või asjaolu, et nõue on 30 päeva viivises. Oluliste ja vähem oluliste krediidasutuste temaatilise analüüsi tulemused kinnitavad, et mõned krediidasutused täidavad seda ootust. Üks valdkond, millele krediidasutused peavad rohkem tähelepanu pöörama, on selgete reeglite ja võimalike paranemisperioodide määratlemine 2. etappi liigitatud nõuete tagasikandmiseks 1. etappi.

Peale selle kavatsevad mõned olulised ja vähem olulised krediidasutused kasutada madala krediidiriski erandit. See lubab krediidasutustel eeldada, et finantsinstrumendiga kaasnev krediidirisk ei ole alates finantsinstrumendi esmasest

⁸ Vt [Suunised pankadele viivislaenu kohta](#).

⁹ EBA regulatiivsete tehniliste standardite eelnõu 2016/06 tähtjaks tasumata krediidi iseloomuga nõuete olulisuse piirmäärade kohta määruse (EL) nr 575/2013 artikli 178 alusel.

¹⁰ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 2015/227, 9. jaanuar 2015, millega muudetakse rakendusmäärust (EL) nr 680/2014, millega sätestatakse rakenduslikud tehnilised standardid seoses krediidasutuste ja investimisühingute järelevalvelise aruandlusega vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) nr 575/2013.

kajastamisest oluliselt suurenenud, kui aruandekuupäeval on finantsinstrumendile määratud madal krediidirisk. Niisugused erandid soovitatakse siiski hästi dokumenteerida, need peaksid olema põhjendatud ja laenuõuete puhul peaks olema nende kasutamine piiratud.

1.2.6 Väärtuse langus: tulevikku vaatava teabe kasutamine eeldataval krediidikahjul põhinevas väärtuse languse mudelis

Valdav osa krediidasutustest hakkab eeldataval krediidikahjul põhinevas väärtuse languse mudelis kasutama tulevikku vaatavat teavet, tuginedes mitmele stsenaariumile. Enamik krediidasutusi hakkab tulevikku vaatava teabe ajaperioodina kasutama kolme aastat ning oluline arv krediidasutusi kolme kuni viit aastat. On oluline, et tulevikku vaatav teave oleks piiratud mõistliku ajaperioodiga, et tagada prognooside usaldusväärsus. Selles valdkonnas tuleks tingimata parandada tulevikku vaatava teabega seotud juhtimisaspekte, sest on täheldatud, et märkimisväärses hulgas krediidasutustes on tulevikku vaatava teabe kasutamist käsitlev sisedokumentatsioon ebapiisav. Peale selle kavatsevad mõned krediidasutused kasutada vaid üksikuid makromajanduslikke muutujaid, nagu SKP, kuid ei ole kindlaks määranud muud tulevikku vaatavat teavet, mida võiks pidada asjakohaseks eeldatava krediidikahju kindlakstegemisel detailsemal tasandil.

Eeldatava krediidikahju mudelis võib väärtuse langusest tuleneva kahjumi katteks tehtavate eraldiste arvutamisel olla tähtis roll tagatise väärtuse kindlaksmääramisel, eriti kui on oodata, et tagatis millalgi tulevikus realiseeritakse. Seetõttu peavad krediidasutused kohaldama piisavat ettevaatlikkuse taset, mis kajastab tagatise väärtusega seotud paratamatut ebakindlust. Näiteks arvestades tagatise väärtuse realiseerimisega seotud riske, peavad krediidasutused väga hoolikalt analüüsima juhtumeid, kus laenu tagatud osa aja jooksul suureneb. Sel juhul peavad olema usaldusväärsed tõendid, mis näitavad, et väärtuse suurenemine on jätkusuutlik, nagu on kirjeldatud kinnisvara puhul ka viivislaene käsitlevates suunistes¹¹.

Eriti vähem oluliste krediidasutuste puhul, kes kasutavad pigem asutuseväliste müüjate poolt välja töötatud tulevikku vaatavat teavet ja makromajanduslikke stsenaariume, on oluline rõhutada, et nad peavad tagama stsenaariumide kohandamise vastavalt enda äri- ja krediidiriski profiilile. Praeguses etapis toetuvad vaid üksikud vähem olulised krediidasutused stsenaariumide väljatöötamisel sisemisele makromajanduslikule analüüsile. Lisaks sellele tuleb juhul, kui kasutatakse eksperdihinnanguid, need varustada selgitustega ja hästi dokumenteerida. Samuti on oluline, et kõrvalekalded, mis tulenevad eksperdihinnangu arvessevõtmisest oluliste ja vähem oluliste krediidasutuste poolt, järgiksid kvantitatiivsete prognooside suunda.

¹¹ EKP pangandusjärelevalve suunised pankadele viivislaenude kohta, märts 2017.

1.2.7 Väärtuse langus: valideerimine ja järeltestimine

Pea kõigil krediidasutustel on veel arenguruumi IFRS 9-le vastava eeldatava krediidikahju mudeli asjakohase ja usaldusväärse valideerimis- ja järeltestimisprotsessi väljatöötamisel. Puudujääke on tuvastatud valideerimisfunktsioonis: näiteks ei olnud see sõltumatu mudeli väljatöötamisest, ülesanded ja vastutusvaldkonnad ei olnud selgelt määratletud ning puudu jäi vahenditest ja eriteadmistest. Lisaks leiti puudusi valideerimisraamistikus, näiteks ei olnud mudeli komponendid (projekteerimine/sisend/väljund) üksteisest selgelt eraldatud. Pärast järelevalvealast dialoogi täheldati oluliste krediidasutuste puhul siiski protsessis ja dokumentatsioonis teatavaid edusamme.

Vähem oluliste krediidasutuste küsitlus näitas, et neil krediidasutustel on valideerimis- ja järeltestimisraamistiku väljatöötamine veel pooleli. Vähem olulised krediidasutused kavatsevad kord aastas mudeleid valideerida ja järeltestida.

Kõigil krediidasutustel, kellel esines valideerimise ja järeltestimise valdkonnas puudujääke, soovitatakse tungivalt määrata selle projekti juurde piisavalt vajalike oskustega töötajaid, sest valideerimis- ja järeltestimisprotsessid peavad olema sisse seatud enne 2018. aastat. Samuti peab krediidasutustel olema mudeli valideerimisraamistiku ja -protsessi põhjalik dokumentatsioon. Korrapärased läbivaatamised peaksid tagama, et mudelis kasutatavad eeldused on endiselt kehtivad ja arvesse võetakse ka uut kättesaadavat teavet.

1.2.8 Väärtuse langus: kehtivusajal eeldatava krediidikahju arvutamine

Kõik krediidasutused peavad järgima eeldatavat krediidikahju käsitlevaid EBA suuniseid¹², ehkki enamik krediidasutusi ei ole neid veel oma sise-eeskirjadesse üle võtnud.

Kõik krediidasutused, kes kasutavad regulatiivsetel eesmärkidel sisereitingutel põhinevaid mudeleid, töötavad praegu välja IFRS 9 kohaseid mudeleid, mis põhinevad makseviivituse tõenäosuse, makseviivitusest tingitud kahju ja makseviivituses olevate viivisnõuete parameetritel, tuginedes peamiselt olemasolevatele usaldatavusnõuetekohastele mudelitele. Krediidasutused peavad ühtlasi tagama, et nad pööravad vajalikku tähelepanu erinevustele sisereitingutel põhinevate mudelite ja IFRS 9-st tulenevate mudelinõuete vahel ning teevad vajalikud kohandused. Paljud krediidasutused tuletavad kehtivusajal makseviivituse tõenäosuse üheaastasest makseviivituse tõenäosusest, rakendades üldtunnustatud meetodeid (nt reitingute liikumise matrikseid). Makseviivitusest tingitud kahjuga ja makseviivituses olevate viivisnõuetega seotud mudelite väljatöötamisel ei ole krediidasutused veel väga kaugele jõudnud, eriti mis puudutab tulevikku vaatava teabe kasutamist. On oluline märkida, et nulliga võrduv eeldatav krediidikahju peaks olema haruldane, seda ka madala krediidiriskiga nõuete puhul.

¹² EBA suunised krediidasutuste krediidiriski juhtimise tavade ja eeldatava krediidikahju arvestamise kohta (EBA/GL/2017/06).

1.2.9 Väärtuse langus: standardmeetodi alusel juhitavaid portfelle puudutavad lisatähelepanekud

Ootuspäraselt saavad järelevalve poolt heakskiidetud sisereitingute mudeleid kasutavad krediidasutused üldiselt edukalt kasutada oma eriteadmisi ja modelleerimisoskusi, seda ka nende portfelli puhul, mida juhitakse praegu standardmeetodi alusel. Ainult standardmeetodit kohaldavate krediidasutuste peamine väljakutse IFRS 9 rakendamisel seisneb eeldatava krediidikahju raamistiku väljatöötamises. Viimane kehtib eelkõige vähem oluliste krediidasutuste kohta, sest nemad kohaldavad tavaliselt krediidiriski standardmeetodit. Krediidasutused töid eeldatava krediidikahju raamistiku väljatöötamise peamise raskusena välja (varasemate) andmete, vahendite ja modelleerimist puudutavate tehniliste teadmiste puudumise. Mõnel üksikul juhul lähtutakse eeldatava krediidikahju hindamiseks kasutatavate sisendite valideerimisel või korrigeerimisel eksperdihinnangutest. Muret valmistab ka eksperdihinnangute roll väikese makseviivituse tekkimise võimalusega portfelli käsitlemisel.

Lühendid

CET1 esimese taseme põhiomavahendid
EBA Euroopa Pangandusjärelevalve
EKP Euroopa Keskpank
SKP sisemajanduse koguprodukt

IAS rahvusvaheline raamatupidamisstandard
IFRS rahvusvaheline finantsaruandlusstandard
SPPI ainult põhiosa ja intressi maksed

© Euroopa Keskpank, 2017

Postiaadress 60640 Frankfurt am Main, Germany
Telefon +49 69 1344 0
Veebileht www.bankingsupervision.europa.eu

Kõik õigused on kaitstud. Taasesitus õppe- ja mitteärilistel eesmärkidel on lubatud, kui viidatakse algallikale.

Käesolevas aruandes sisalduvad andmed on esitatud seisuga 15. juuli 2017.

ISBN 978-92-899-3081-9 (pdf)
DOI 10.2866/290572 (pdf)
ELi katalooginumber QB-05-17-040-ET-N (pdf)